בנות שוח. בנות שבע: **הייתי אומר תאנים שחורות ולבנות אסורין.** דהיינו פלוגי ופלוגי ובנות שוח מותרות דהיינו נמי מין תאנים. והיינו נדר שהותר מקצתו ומקצתו אסור דתאנים אסורות ובנות שוח מותרות: **ורבי עקיבא היא.** כדקתני עד שבא ר' עקיבא ולימד וכו': **ופליגי רבנן עליה.** דאמרי הכלכלה אסורה ובנות שוח מותרות. וקשיא לרבא דאמר דכולו עלמא היכא דאמר פלוגי ופלוגי אסורין ואבא מותר דכולן מותרין דברי הכל: תרץ לה **באומר הייתי אומר כל הכלכלה אסורה ובנות שוח מותרות.** היינו דומיא דכולכם אסורין חוץ מאבא דפליגי ור' עקיבא היא ולא רבנן: **נדר מחמשה בני אדם כאחד** [1]**הוא מותר.** כגון דאמר פלוגי ופלוגי אסורין ופלוגי מותר הותרו כולן: **חוץ מאחד מהם.** דהיינו דומיא דכולכם אסורים חוץ מאבא דפליגי ור' עקיבא היא ולא רבנן. והכי איכא למשמע מינה דהך סיפא [2] בכולכם קמיירי מדקתני חוץ משמע דאמר כולכם ומדסיפא קמיירי בכולכם לא פליגי אלא בזה וזה: **רישא.** דקתני הותר לאחד מהן הותרו כולן ר' עקיבא היא ולא רבנן דלרבי עקיבא נדר שהותר מקצתו הותר כולו: **וסיפא.** דקתני הוא מותר והן אסורין דברי הכל היא [3] והכא נמי קאמר רבא דבכולכם כולן אסורות דברי הכל (היא): **ואי לרבא.** [4] אמר זה וזה דברי הכל מותר ובכולכם פליגי רישא דקמיירי בזה וזה דברי הכל דהכי נמי אמר לזה וזה ד"ה מותר וסיפא הוא מותר והן אסורין רבנן היא דרבא לטעמיה דאמר בכולכם פליגי ורבנן אוסרים. מ"מ בין לרבא בין לרבה רישא בזה וזה וסיפא בכולכם: **מתני' ואלה הוא.** המדיר: **גמ' דאתפים וזוותא.** שהבית שטרי זכותיו לב"ד והיה צריך לחזור לביתו: **ואמר.** לב"ד ולבעל דינו אי לא אתינא וכו': **ולנערה לא תעשה דבר.** משום דאנוסה היא: **וכי תימא קטלא שאני.** דגבי קטלא חס רחמנא עלה כי אגיסה אבל בשאר אונסין דליכא חיוב קטלא לא מפטר משום אונס: **והתנן וכו'.** ופטור: **ולרבא.** דאמר אונס הוא ופטור: **מאי שנא מהא דתנן וכו'.** דכי מת בתוך שנים עשר חודש דאע"ג דאנסיה מיתה הוי גט ופטורה מן היבום: **אמרי.** משום הכי הוי גט אע"פ שמת בתוך הזמן: **דאי** דאמר דמי וכדמוכח בפרק האיש מקדש (קדושין מו.) גבי בזז ובזז ובפרק שבועת הפקדון (שבועות לח.) גבי שבועה לא לך לא לך. ודוקא בהתרת חכם הוא דאמר נדר שהותר מקצתו הותר כולו לפי שחכם עוקר הנדר מעיקרו אבל בהיתר חרם או נידוי אם אתרי' ר' בני אדם והותר אחד מהן הוא מותר וכולן אסורים. וכן הדין בהפרת בעל דקי"ל בעל מיגז גייז: **מתני' נדרי אונסין הדירו שיאכל אצלו וכו' או שחלה בנו.** כלומר דאע"ג דאלו אונס גמור הוא: **הרי אלו נדרי אונסין.** לפי שלא עלה על דעתו לאסור נכסיו על חבירו אם לא יאכל עמו אלא כשיוכל לבא בלא אונס כלל ולא יבא אבל כל שנאנס קצת כגון שחלה בנו וצריך לשמרו מותר דלאו אדעתא דהכי אדריה: **גמ' אם לא אחינא מכאן עד תלתין יומין ליבטלן זוותאי.** האי גברא בקש מב"ד שיתנו לו זמן וכדתנן בסנהדרין (דף לא.) שכל ראיות שיש לך להביא הבא מכאן ועד ל' יום וב"ד משוו שמא לא אתר כן אלא להשמטו מהן ועשו עמו שיתפיס שטר זכויותיו שיש לו על חבירו בידם ואמר להם אם לא באתי מכאן ועד יום פלוני זכויותי הללו יבטלו: **וכי תימא קטלא שאני.** כלומר דבמקום קטלא איכא טענת אונס אבל במידי אחריני לא והתנן נדרי אונסין וכו' הרי אלו נדרי אונסין לפי שלא עלה [על לב] מדיר להדירו אם יאחר לו כך הכא נמי גבי מתפיס זכותיה נימא דלא עלה על דעתו לבטלן זכותיה כל היכא דלא מצי למיתי. ורב הונא דלא שני ליה מידי משמע דלא חש לפרכיה משום דהתם לא ה"ל למידי לאתנויי דמאי איכפת ליה אבל הכא כיון דה"ל לאתנויי ולא אתני מיהו דאפסיד אנפשיה: **דלמא שאני הכא דאי הוי ידע דמאיס מן אלהר גמר ויהיב גיטא.** שהרי לא נתן לה גט אלא משום דלא ניחא ליה דתיפול קמי יבם וכ"ש דאי ידע דמאיס גמר ומגרשה כי היכי דלא תיפול קמי יבם: [5]**ודלמא אונסא דמגלי שאני.** כלומר דכיון דשכיח טובא ה"ל לאתנויי. וה"ה דה"מ לאנויי דהכא היינו טעמא משום דאין בגיטין משום צנועות ומשום פרוצות כדאיתא בפ"ק דכתובות (דף ג:) אלא דלפום טעמיה דמקשה דס"ל דיש טענת אונס בגיטין משני לה: **ולרב הונא מכדי אסמכתא היא ואסמכתא לא קניא.** דאמאי גברא לא אתפיס זכותיה אלא משום דסמיך אדעתי' דליתי וכל כה"ג אפילו בלא אונס לא קני. אע"ג דרב הונא אמר בב"מ (דף סו.) דאסמכתא קניא קיס ליה להש"ס דהדר ביה רב הונא כדהדר ביה רב נחמן התם דמניומי אהדריה: **שאני הכא דמתפסן זכותיה.** שכיון שילאו מרשותו והתפיסן ביד ב"ד ליכא אסמכתא: **והשלים שטרו.** שנתנו ביד שלים. רבי יוסי אומר יתן דס"ל אסמכתא קניא רבי יהודה אומר לא יתן דסבירא לי' אסמכתא לא קניא: **שאני הכא דאמר ליבטלן זכותי.** כלומר שהוא מוחל כל כמה וזכות שיש לו באותן שטרות דליון

מסורת הש"ס

ג) לעיל כד., ב) [ל"ל רבה וכ"ל ברב אלפס], ג) [ב"ק כח: ע"ז נד.], ד) [ל"ל ולרבה], ה) גיטין כט: עי' כתובות ב: ע"ז לו., ו) [מיר כב.], ז) מכלן שיך לע"ב.

תורה אור השלם

1. וְלַנֹּעַר לֹא תַעֲשֶׂה דָּבָר אֵין לַנַּעַר חֵטְא מָוֶת כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל רֵעֵהוּ וּרְצָחוֹ נֶפֶשׁ כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה:

דברים כב כו

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מון מאחד וכו' דבכולכם קמיירי: (ב) ד"ה וסיפא וכו' והכי נמי קאמר: (ג) ד"ה ואי לרבא דאמר לזה:

מוסף רש"י

בנות שוח. מפרש במס' ע"ז (יד.) תאיני חיוורתא (ר"ה טו:).

פירוש הרא"ש

בנות שוח. תאנים טובים הם: הייתי אומר תאנים שחורות ולבנות אסורות ובנות שוח מותרות. וקשה לרבא דהכא אפי' רבנן אמרי: לרבא רישא ר"ע ובהחליף דבריו וסיפא ד"ה ובכלא החליף ורש' ד"ה לא משכחת לה דרבנן אמרי בכל ענין: לרבא רישא ד"ה. ובלא אמר כולכם בשעת חזרה אבל סיפא ד"ה לא משכחת לה דר"ע אמר בכל ענין: מתני' נדרי אונסים הלה הוא או שחלה בנו וכו'. דמעיקרא לא היה בדעתו שיחול הנדר אם יעבבנו אונס והדרים שבלב כי האי דמוכחי וידעי לכל הויין דברים: גמ' דאתפים זכוותיה כו'. מפר כחו וזכויותיו ליד ב"ד ע"מ שאם לא יבא לזמן ב"ד שיהיו בטלים ומחל על כל זכות שהיה לו בהם: וכי תימא קטלא שאני. דכתיב ופפטו העדה והצילו העדה וגו' קטלא מדלי דאתי ממילא ולא מסתבר לענות על האונס כדאון אבל זה שהתנה ולא פירש בלא עכבת אונס גמר ואתני בכל ענין: הרי אלו נדרי אונסין. אלמא אונס מעכב כל דבר ור"ל סובר ודאי בנדר בענין דפיו ולבו שוין ולא היה בדעתו לידור אם יעכבנו אונס אבל בממון לא אזלינן בתר מחשבת לבו אי לא אתני בפירוש בלא עכבת אונס אין אונס מבטל התנאי:

בנות שוח. בנות שבע: **הייתי אומר תאנים שחורות ולבנות אסורין.** דהיינו פלוגי ופלוגי ובנות שוח מותרות דהיינו נמי מין תאנים. והיינו נדר שהותר מקצתו ומקצתו אסור דתאנים אסורות ובנות שוח מותרות: **ורבי עקיבא היא.** כדקתני עד שבא ר' עקיבא ולימד וכו': **ופליגי רבנן עליה.** דאמרי הכלכלה אסורה ובנות שוח מותרות. וקשיא לרבא דאמר דכולו עלמא היכא דאמר פלוגי ופלוגי אסורין ואבא מותר דכולן מותרין דברי הכל: תרץ לה **באומר הייתי אומר כל הכלכלה אסורה ובנות שוח מותרות.** היינו דומיא דכולכם אסורין חוץ מאבא דפליגי ור' עקיבא היא ולא רבנן: **נדר מחמשה בני אדם כאחד** [1]**הוא מותר.** כגון דאמר פלוגי ופלוגי אסורין ופלוגי מותר הותרו כולן: **חוץ מאחד מהם.** דהיינו דומיא דכולכם אסורים חוץ מאבא דפליגי ור' עקיבא היא ולא רבנן. והכי איכא למשמע מינה דהך סיפא [2] בכולכם קמיירי מדקתני חוץ משמע דאמר כולכם ומדסיפא קמיירי בכולכם לא פליגי אלא בזה וזה: **רישא.** דקתני הותר לאחד מהן הותרו כולן ר' עקיבא היא ולא רבנן דלרבי עקיבא נדר שהותר מקצתו הותר כולו: **וסיפא.** דקתני הוא מותר והן אסורין דברי הכל היא [3] והכא נמי קאמר רבא דבכולכם כולן אסורות דברי הכל (היא): **ואי לרבא.** [4] אמר זה וזה דברי הכל מותר ובכולכם פליגי רישא דקמיירי בזה וזה דברי הכל דהכי נמי אמר לזה וזה ד"ה מותר וסיפא הוא מותר והן אסורין רבנן היא דרבא לטעמיה דאמר בכולכם פליגי ורבנן אוסרים. מ"מ בין לרבא בין לרבה רישא בזה וזה וסיפא בכולכם: **מתני' ואלה הוא.** המדיר: **גמ' דאתפים וזוותא.** שהבית שטרי זכותיו לב"ד והיה צריך לחזור לביתו: **ואמר.** לב"ד ולבעל דינו אי לא אתינא וכו': **ולנערה לא תעשה דבר.** משום דאנוסה היא: **וכי תימא קטלא שאני.** דגבי קטלא חס רחמנא עלה כי אגיסה אבל בשאר אונסין דליכא חיוב קטלא לא מפטר משום אונס: **והתנן וכו'.** ופטור: **ולרבא.** דאמר אונס הוא ופטור: **מאי שנא מהא דתנן וכו'.** דכי מת בתוך שנים עשר חודש דאע"ג דאנסיה מיתה הוי גט ופטורה מן היבום: **אמרי.** משום הכי הוי גט אע"פ שמת בתוך הזמן: **דאי** דאמר דמי וכדמוכח בפרק האיש מקדש (קדושין מו.) גבי בזז ובזז ובפרק שבועת הפקדון (שבועות לח.) גבי שבועה לא לך לא לך. ודוקא בהתרת חכם הוא דאמר נדר שהותר מקצתו הותר כולו לפי שחכם עוקר הנדר מעיקרו אבל בהיתר חרם או נידוי אם אתרי' ר' בני אדם והותר אחד מהן הוא מותר וכולן אסורים. וכן הדין בהפרת בעל דקי"ל בעל מיגז גייז: **מתני' נדרי אונסין הדירו שיאכל אצלו וכו' או שחלה בנו.** כלומר דאע"ג דאלו אונס גמור הוא: **הרי אלו נדרי אונסין.** לפי שלא עלה על דעתו לאסור נכסיו על חבירו אם לא יאכל עמו אלא כשיוכל לבא בלא אונס כלל ולא יבא אבל כל שנאנס קצת כגון שחלה בנו וצריך לשמרו מותר דלאו אדעתא דהכי אדריה: **גמ' אם לא אחינא מכאן עד תלתין יומין ליבטלן זוותאי.** האי גברא בקש מב"ד שיתנו לו זמן וכדתנן בסנהדרין (דף לא.) שכל ראיות שיש לך להביא הבא מכאן ועד ל' יום וב"ד משוו שמא לא אתר כן אלא להשמטו מהן ועשו עמו שיתפיס שטר זכויותיו שיש לו על חבירו בידם ואמר להם אם לא באתי מכאן ועד יום פלוני זכויותי הללו יבטלו: **וכי תימא קטלא שאני.** כלומר דבמקום קטלא איכא טענת אונס אבל במידי אחריני לא והתנן נדרי אונסין וכו' הרי אלו נדרי אונסין לפי שלא עלה [על לב] מדיר להדירו אם יאחר לו כך הכא נמי גבי מתפיס זכותיה נימא דלא עלה על דעתו לבטלן זכותיה כל היכא דלא מצי למיתי. ורב הונא דלא שני ליה מידי משמע דלא חש לפרכיה משום דהתם לא ה"ל למידי לאתנויי דמאי איכפת ליה אבל הכא כיון דה"ל לאתנויי ולא אתני מיהו דאפסיד אנפשיה: **דלמא שאני הכא דאי הוי ידע דמאיס מן אלהר גמר ויהיב גיטא.** שהרי לא נתן לה גט אלא משום דלא ניחא ליה דתיפול קמי יבם וכ"ש דאי ידע דמאיס גמר ומגרשה כי היכי דלא תיפול קמי יבם: [5]**ודלמא אונסא דמגלי שאני.** כלומר דכיון דשכיח טובא ה"ל לאתנויי. וה"ה דה"מ לאנויי דהכא היינו טעמא משום דאין בגיטין משום צנועות ומשום פרוצות כדאיתא בפ"ק דכתובות (דף ג:) אלא דלפום טעמיה דמקשה דס"ל דיש טענת אונס בגיטין משני לה: **ולרב הונא מכדי אסמכתא היא ואסמכתא לא קניא.** דאמאי גברא לא אתפיס זכותיה אלא משום דסמיך אדעתי' דליתי וכל כה"ג אפילו בלא אונס לא קני. אע"ג דרב הונא אמר בב"מ (דף סו.) דאסמכתא קניא קיס ליה להש"ס דהדר ביה רב הונא כדהדר ביה רב נחמן התם דמניומי אהדריה: **שאני הכא דמתפסן זכותיה.** שכיון שילאו מרשותו והתפיסן ביד ב"ד ליכא אסמכתא: **והשלים שטרו.** שנתנו ביד שלים. רבי יוסי אומר יתן דס"ל אסמכתא קניא רבי יהודה אומר לא יתן דסבירא לי' אסמכתא לא קניא: **שאני הכא דאמר ליבטלן זכותי.** כלומר שהוא מוחל כל כמה וזכות שיש לו באותן שטרות דליון

עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פ"ג מהל' שבועות הל' ו ופ"ד מהל' נדרים הל' ו סמג לאוין רמא רמב טור ש"ע י"ד סימן רלב סעיף יב:

לג ב מיי' פ"ז מהל' סנהדרין הלכה י ופי"ח מהל' מכירה הלכה יג יד סמג עשין פב לד טוש"ע מ"מ סי' כא וסימן נה סעי' ו וסימן רז סעיף טו:

ג מיי' פ"ה מהל' יבום ח"ה הל' ד ופ"ח מהל' גירושין הל' ט טור אה"ע סי' כז:

לד ד מיי' פ"ט מהל' גירושין הל' י"ח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קמד סעיף ג:

תוספות

לא באומר אי"ל הייתי יודע שבנות שוח בתוכה הייתי אומר כל הכלכלה אסורה וכו'. וא"ת מ"ש גבי כלל דס"ד דמקשה שאמר הייתי אומר כל הבצלים וגבי כלכלה ס"ד דמפשטינן דאמר שחורות וכל חד דמייר לזה ולזה ר"ל דגבי בצל משמע בצל קטמה ולכך משמע כל הבצלים אבל גבי כלכלה לא אמר כל הכלכלה אלא כלכלה בלא כל והרי לא נדר מן הכלכלה עצמה שאינה ראויה לאכילה אלא ממה שבתוכה נדר ולכך ס"ד דאמר הייתי אומר תאנים שחורות וכו' ואיתא דגרסי בגרייתא לא הייתי נודר אלא משאר כלכלה והשתא ניחא דמשאר משמע קצת שמפרש תאנים שחורות ולבנות וכו': **אי** לרבה רישא כרבי עקיבא יבו'. דנדר ל' מחמשה משמע שהיה מותר והוקן עד חמשה והיינו דאמר פלוגי ופלוגי ואחזרה קאי שקאמר בסוף הייתי אומר פלוגי ופלוגי וסיפא דקתני חוץ מאחד מהם היינו שהותר בלשון זה שאמר בסוף הייתי אומר כולכם חוץ מאביו ולכך קאמר לרבה הוי רישא כר"ע דווקא ושרי בפלוגי ופלוגי וסיפא דאסר בכולכם חוץ מאביו מיתוקמא ואפילו כדברי הכל לרבא רישא דברי הכל כדקתני איהו לגבי הכל מודים בפלוגי ופלוגי וסיפא רבנן דווקא דאסרי בכולכם וכרבי עקיבא שרי והלכך לדידיה רבנן קתני לה: זכוותיה בבי דינא. שטר זכות: **והא אונס רחמנא פטרה.** וה"ג לא הוצרך להתנות עליו דדבר פשוט הוא: **וכי תימא קטלא שאני.** אבל הכא לענוס הוי פושע ממה שלא התנה להוציא אונס מן הכלל הא מכן אלו הן נדרי אונסין ולא אמרינן אינשי לאתנויי הכא נמי לא שנא וא"ת בחתה אונס מיירי הא באונסא דשכיח אינשי ליה לאתנויי אי נמי אונס דשכיח ולא שכיח הא נמי אינשי לאתנויי ולא אתני כדאמרינן בכתובות גבי גט

וכשמעתין מדמה ליה לגיטין וי"ל דמיירי באונס דלא שכיח כלל וא"ת א"כ דמיירי באונס דלא שכיח כלל מאי טעמייה דרב הונא דאמר דליבטלן זכותיה והא אונס דלא שכיח כלל לא אינשי לאתנויי כדמוכח בגיטין פרק מי שאחזו (דף פג.) גבי נפל מן הגג וי"ל דשאני הכא דאמר ליבטלן זכוותיה משום שמודה שהשטר פסול לכך אמר ליבטלן זכוותיה אפי' באונס דלא שכיח דהוחלת בעל דין כמאה עדים דמי והא מודה שראיותיו שקר הן שהרי אינו מוחל לו שום דבר אלא מטעם הוחלה: ולרבה מ"ש **מהא** דתנן. וא"ת מאפריך לרבה ממס' גיטין תקשה ליה ממס' נדרים אמם' דגיטין אלא רבה וי"ל דפשיטא דנדרים שאני דרחוי לתקל בהם יותר

ככל ד' נדרים דמתני' שהחיזו חכמים ומהאי טעמא ניחא דלא קשה ממתני' דנדרים לרב הונא אלא לרבה דמדמי ליה אהדדי מש"ה פריך מאי שנא מהא דתנן:

עין משפט נר מצוה

לה א מיי' פ"ט מהל' גירושין הל' ח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמד סעיף ח:
לו ב מיי' פי"ח מהל' מכירה הל' כ סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן נה סעיף ח [וסי' קח סעי' ה] וסימן רז סעי' ב:
לז ג מיי' שם הל' יג סמג שם טור ש"ע שם סימן נה סעיף ח וסי' רז סעי' טו:
לח ד מיי' שם הל' ה סמג שם טור ש"ע ח"מ סימן נה סעיף ח:
לט ה מיי' שם הלכה יג יד סמג שם טור ש"ע ח"מ שם [וסי' כ"ח סעי' ח] וסי' כ סעיף טו:
מ ו מיי' פ"ג מהל' שגגות הלכה ח וס"ד מהלכות נדרים הלכה ח סמג לאוין רמב טור שו"ע י"ד סימן רלב סעיף יד:

תוספות

ולרב הונא אסמכתא היא. הוה מצי למימר דס"ל לרב הונא דאסמכתא קניא אלא ניחא ליה לישב רב הונא אליבא דהלכתא דר"ע פסיק בסמוך כרבי יהודה: **דהא מתפיס זכויותיה.** וכיון דהתפיס' כבר נמר ובטל אלא דאסמכתא נדבר שאינו מכוון: **שאני הכא דאמר ליבטלו זכויותיה.** פי' מטעם הודאה כדפריש"ת לעיל: **והלכתא אסמכתא קניא** זבי'. לכאורה דאמר בלא מעכשיו דאילו אמר מעכשיו מועיל שפיר בלא קנין בנ"ד חשוב כדמוכח פר' אחיהו נשך (נ"מ דף סו.) ומיהו תוי"ט דע"כ הכא מיירי דאמר מעכשיו מדאמר דקנו מיניה ופסח קנין בטודר וקנין סודר בלא מעכשיו אינו מועיל כלום כדאמר לקמן פרק השותפין (דף מח:) דהא הדר סודרא למרא פירוש כשאל הקנין אינו מועיל כלום כגון אם אמר לאחר ל' יום מ"ש אין הקנין עד לאחר ל' יום וכבר הדרא סודרא למריה ומ"כ ע"כ מיירי הכא דאמר מעכשיו ואפ"ה קאמר דדוקא בנ"ד חשוב קנו מיניה אבל בלא קנין בנ"ד חשוב לא מועיל מעכשיו בלא אסמכתא והא דמשמע בחיהו נשך דמעכשיו מועיל בלא נ"ד חשוב י"ל דאסמכתא דהתם שאני לפי שהוא דרך מכר ומיירי שהלוהו על שדהו ואמר ליה אם אין אתה נותן לי מכאן ועד שלש שנים הרי הוא שלי חוו"ת שלכך נהגו לאמוף כל בני העיר בשעת שידוכין היינו כי היכי דליהוי נ"ד חשוב ולא יהא ערבון אסמכתא ואין נראה לר"י שהרי כמה פעמים אין שם אלא קרובים וגם אין מתקיים[1] לשום קיום תנאי לר"ג דלענין ערבון של שידוכין נראה דהכי הוא דקני אפיר בלא מעכשיו וגם בלא קנין נ"ד חשוב דלפי שמתנים ביותר מי שאחיר בו לא חשוב אסמכתא כלל דלאו גוזמא הוא מה שמתנה עמו בערבון אם יחזור בו דדמי נושאו הוא ולא גזרינן[2] כמו אם אוביר ולא תיעביד אשלם במיטבא: נודרים להרגין. הורגים נפשות על עסקי ממון ולחרמים קילי טפי וזו אף זו קתני: שהם של תרומה. וא"ת התיתם הרגין וחרמים שנהלין ממון ועתה כשאמר להם שהם של תרומה לא יגזלו אותם דאינם מתכוונים כ"א לגזול ולא לאיסורא כיון שאינה ראויה לאכילה לזרים אבל בעולם ישאל המכס וי"ל שלא היו רגילים ליקח מכס זה ממוליכי תרומה לכהנים:

דכיון דממילה היא לית בה אסמכתא דמיד זוכה בה חבירו וכן כמוסר ליד חבירו ואמר לו אם לא אעשה כך זכה במה שבידך קנה לליכא אסמכתא אלא באומר אתן או אעשה כך וכן דעת הרמב"ם ז"ל. ואין כן דעת רש"י ז"ל בפרק האדם (ב"מ דף מח:) גבי הא דתניא התם הנותן ערכון לחבירו ואמר לו אם אני חוזר בי אמחול לך ערבוני והלה אומר אם אני חוזר בי אכפול לך ערבונך נתקיימו התנאים דברי ר' יוסי [רבי יוסי לטעמיה] דקסבר אסמכתא קניא רבי יהודה אומר ליו שיקנה כנגד ערבונו ופירש רש"י ז"ל אם לא זה יכפול ולא זה ימחול משום דאסמכתא היא אלמא אפילו במחילה שייכא אסמכתא והא נמי דמי שפרע מקצת חובו דאיתיה לעיל בסמוך מוכח הכי דודאי ההוא תנאי מתורת מחילה הוא דאי לא נהי דס"ל לרבי יוסי דאסמכתא קניא איכל יגבה זה כל השטר והלא כבר נמחל מקצת שעבודו ושוב אינו חוזר וגובה אלא ודאי מתחילה כך התנה אם לא נתתי לך השאר מכאן ועד שלשים יום לא יהו המעות אלו פרעון אלא מתנה ואפ"ה רבי יהודה אומר לא יתן אלמא אסמכתא אפילו גבי מתנה ומחילה לא קניא אלא ה"פ שאני הכא דאמר ליבטלו זכותאי כלומר שהוא מודה שאם לא בא לאותו זמן שראיתיו בטלות לומר שאם שקר: **והלכתא אסמכתא קניא והוא דלא אנים והוא דקנו מיניה בנ"ד חשוב.** והוא דלא אנים כלומר אפי' דומיא דמלה בנו שאינו אונס גמור דאי אונס גמור קאמר פשיטא אלא כי האי אונסא קאמר דהא מדמיתין לה לעיל למתניתין דנדרים דכי היכי דאמר במתניתין דאדעתא דחלה בנו לא הדירו הכא נמי כי אתפיס זכותיה לא עלה על דעתו שייבא בנו חולה וילא לריב: **והוא דקנו מיניה בנ"ד חשוב.** כלומר אנים לאפקועי ממונא כגון כי דינא דרב אמי ורב אסי[3] ושלא כדברי הרמב"ם ז"ל שהצריך סמוך ואם כדבריו היה לו לומר בנ"ד מומחה. והקשו הראשונים ז"ל נ"ד חשוב למה לי דהא אמר בפרק איזהו נשך (ב"מ דף סו:) דכל היכא דאמר מעכשיו ליכא משום אסמכתא וקנין סודר ע"כ כמעכשיו הוא דאי מעכשיו לא קני בתר הכי נמי לא קני דהא הדר סודר למריה[1] וה"ל כאומר לחברו משוך פרה זו ולא נתקנה לך אלא לאחר ל' יום דלא קנה כל היכא דלא קיימא בחברו אלא היכא דא"ל מעכשיו (כתובות פב.) וכיון דכל קנין על כרחין כמעכשיו הוא ומעכשיו סגי לבטולי אסמכתא נ"ד חשוב למה לי. מירץ ר"ת ז"ל דכי אמר דמעכשיו מבטל אסמכתא ה"מ כי ההיא דפרק איזהו נשך [ב"מ סה:] דמשכן לו בית משכן לו שדה שמכר לו שדהו אבל הכא אלא מסר ליד מי שהתנה עמו כלום לריך קנין ונ"ד חשוב ולפיכך אמר הרב ז"ל שכן הדין בכולהו אסמכתות בעלמא דכל שאינו מוסר ליד חבירו אין מעכשיו מועיל בהן אלא קנין בנ"ד חשוב. ואין כן דעת הגאון ז"ל שכתב דהאי פיסקא ליתיה אלא במתפיס זכותיה בלחוד וכתב הרב אלפסי ז"ל בפרק גט פשוט וכדבריו נראה שאין עסק לנ"ד חשוב בתנאין שבין אדם לחבירו אלא הכא דוקא קאמר משום דהאי גברא לא מדעתיה בלבד אמר דאי לא אתי לבטלן זכותי' אלא נ"ד לבטלן זכותי' אלא מש"ה דוקא כי קנו מיניה נ"ד חשוב מהני אע"ג דלא אמר מעכשיו דנ"ד חשוב אנים לאפקועי ממונא. וכי תימא אפקועי ממונא דנ"ד חשוב למה לי מיפוק לי דקנו מיניה וכל קנין מעכשיו הוא דאי השתא לא קני בתר הכי לא קני דהא הדר סודרא למריה וכדברי ר"ת ז"ל אין ודאי קושטא קאמר שמי שהקנה שדה לחבירו סתם וקנו מידו לאלתר קנה אבל כי אתני אם לא באתי לא משמע דליקני מעכשיו אלא לבתר ההוא יומא ונמצא שאינו קונה כלל אלא מש"ה סגי הכא בקנין סתמא משום דנ"ד אלימי לאפקועי ממונא והוי כמעכשיו: **ונמצא עכשיו פסקן של דברים.** דכל היכא דאיכא מעכשיו לית ביה משום אסמכתא ובמתפיס זכותא אי קנו מיניה בנ"ד מהני ומעכשיו לחודיה נמי מהני ביה. ולא נ"ל כן דאי משום אפקעותא דנ"ד נגעו בה קנין למה ליה אלא הכא הכי קאמר והוא דקנו מיניה כלומר דלא תימא כיון דאמר לבטלן זכותיה כלומר שהוא מודה שאם לא בא לאותו זמן רשותיו בטלות לא צריך קנין משום דהודאה בנ"ד היא ולא בעיא קנין לגיתא דאילו הודה כן בלא שום תנאי ה"נ אבל כיון שתלה באם אין כאן הודאה גמורה הלכך אפי' אמר מעכשיו לא מהני דאפי' תימא כיון דאיכא מעכשיו ליכא אסמכתא אפי' הכי בתר יקנה הלה שיבטלו זכותיו הלכך בעי קנין כי היכי דליקני חבריה ואין ה"נ דאי אמר מעכשיו וקנו מיניה לא בעינן נ"ד חשוב דבקנין קני חבריה ובמעכשיו ליכא למימר דאסמכתא אלא דכיון דנב"ד עסקינן אשמועינן דינא אחרינא דכל היכא דהוי נ"ד חשוב לא צריך מעכשיו דאמן מחייב בני דינא וכמאן דאמר בפי' מעכשיו דמי דכיון דנ"ד חשוב הוא מאי דאמר לבטלן בהודאה גמורה משוינן ליה. ומאלא לפירוש זה שאין אנו צריכים כאן להפקעת ממון ולא נשתנה דין זה משאר דיני אסמכתא והוא דבר נכון ועולה בהוגן כן נראה לי: **מתני' נודרים להרגין.** לגיסטיס ישראל שהורגים בני אדם: **לחרמין.** מחרימין ושוללין: **ולמוכסין.** להפטר מן המכס:

דאי הוה ידע דמית מן לאלתר הוה גמר ויהיב גיטא מ"ש [6]מההוא דאמר להו אי לא אתינא מכאן עד תלתין יומין ליהוי גיטא אתא ופסקיה מעברא אמר להו חזו דאתאי חזו דאתאי ואמר שמואל [7]לא שמיה מתייא אמאי והא מינם אנים דלמא אונסא דמיגליא שאני ומעברא מיגלי אונסיה ולרב הונא מכדי אסמכתא היא [8]ואסמכתא לא קניא שאני הכא [9]דמיתפסן זכותן והיכא דמיתפסין לאו אסמכתא היא והתנן [10]מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו ואמר אם אין אני נותן לו מכאן עד ל' יום תן לו שטרו הגיע זמן ולא נתן [11]רבי יוסי אומר יתן ור' יהודה אומר לא יתן ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב [12]אין הלכה כר' יוסי דאמר אסמכתא קניא שאני הכא דאמר לבטלן זכותיה [13]והלכתא אסמכתא קניא והוא דלא אנים והוא דקנו מיניה בב"ד חשוב: מתני' [14] נודרין להרגין ולחרמין ולמוכסין שהיא תרומה אע"פ שאינו תרומה שהן של בית המלך אע"פ שאינן של בית המלך בש"א בכל נודרין

חוץ

דאי הוי ידע. בשעת התנאי דמיית בתוך הזמן לאלתר (6) גמר ויהיב גיטא מעכשיו הלכך הוי גט ולהכי גמר בלביה למיהוי גט אבל האי אי הוה ידע דאתמים לא הוה מבטל זכוותיה ולא גמר ומקני: **ואמר להו שמואל לא שמיה מתייא.** אע"ג דאתים והא מינם אנים ולא ליהוי גיטא: **דלמא אונסא דמיגליא שאני.** ומעברא אונסא דמיגליא הוא דזימנין דלא משתכחא בהאי גיסא ומבעיא ליה לאסוקי אדעתיה (ולמא אסיק אדעתיה) ואפי' הכי לא התנה משום הכי אי מיתנים בהאי זמן אמר גמר ומקני דליהוי גט אפילו עיכבו שום אונס אבל בעלמא אי איתנים פטור: **ולרב הונא.** דאמר בטלן זכוותיה אמאי הא אסמכתא הוא דבריס בעלמא וסמך על דעתו כסבור שהוא יכול לבא בזמנו להכי קאמר הכי ואסמכתא לא קניא: **שאני הכא.** להכי קני: **דאתפיס זכוותיה לב"ד.** דכגבוי דמי ולא הוה אסמכתא: **מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו.** שהנית השטר שהיה לו לבעל חוב עליו ביד נאמן ואמר לו אם איני פורע החוב מכאן עד ל' יום תן לו שטרו למלוה ויחזור ויגבה בו כל מה שכתוב בו בתחילה: **ולא נתן.** ולא פרע: **רבי יוסי אומר יתן.** השליש השטר למלוה ואע"ג דאסמכתא היא דסבור היה לפרוע באותו הזמן קנה המלוה את השטר: **אין הלכה וכו'.** הא הכא אע"ג דאתפיס השטר ביד [השליש] הויא אסמכתא ולא קניא לטעמיה דרב: **שאני הכא דאמר ליבטלן זכוותיה.** שלא יהא בהן ממש דזהו תמוד ממן לו שטרו: **והלכתא אסמכתא קניא.** ואע"ג דלא מתפיס: **והוא דלא אנים.** בחונסא דמוכחא לאינשי כי האי דלעיל דפסקיה מעברא: **והוא דקנו מיניה.** שלא יחזור בו: **ובב"ד חשוב.** שיהא מומחה לדיינים. וכל כיוצא בו בענין בה דאי הוה חד בלא אידך לא קני אלא טולמו ג' בעינן דלא אנים וקנין ובנ"ד חשוב: **מתני' לחרגין.** שהוא הורג על עסקי ממון שאם בא להורגו יכול לדור על זה שהוא של תרומה ויאמר נדר זה עלי אם אינו של תרומה אע"פ שאינו של תרומה כדי שלא יטלה לפי שיש חיוב מיתה לזו והנדר מותר והיינו נמי נדרי אונסין: **ולחרמין.** שהוא ליסטים בעלמא שאינו הורג: **ולמוכסים.** נוטל מכס המלך ורוצה ליטול פירותיו בע"כ: **אף על פי שאינן של תרומה.** יכול לידור שהן של תרומה כדי שלא יטלם ומתני' לא זו אף זו קתני: **בכל נודרים.** להם:

חוץ

אסמכתא ב"ד חשוב למה לי. מירץ ר"ת ז"ל דכי אמר דמעכשיו מבטל אסמכתא ה"מ כי ההיא דפרק איזהו נשך [ב"מ סה:] דמשכן לו בית משכן לו שדה שמכר לו שדהו אבל הכא שלא מסר ליד מי שהתנה עמו כלום לריך קנין ונ"ד חשוב ולפיכך אמר הרב ז"ל שכן הדין בכולהו אסמכתות בעלמא דכל שאינו מוסר ליד חבירו אין מעכשיו מועיל בהן אלא קנין בנ"ד חשוב. ואין כן דעת הגאון ז"ל שכתב דהאי פיסקא ליתיה אלא במתפיס זכותיה בלחוד וכתב הרב אלפסי ז"ל בפרק גט פשוט וכדבריו נראה שאין עסק לנ"ד חשוב בתנאין שבין אדם לחבירו אלא הכא דוקא קאמר משום דהאי גברא לא מדעתיה בלבד אמר דאי לא אתי לבטלן זכותי' אלא נ"ד לבטלן זכותי' אלא מש"ה דוקא כי קנו מיניה נ"ד חשוב מהני אע"ג דלא אמר מעכשיו דנ"ד חשוב אנים לאפקועי ממונא. וכי תימא אפקועי ממונא דנ"ד חשוב למה לי מיפוק לי דקנו מיניה וכל קנין מעכשיו הוא דאי השתא לא קני בתר הכי לא קני דהא הדר סודרא למריה וכדברי ר"ת ז"ל אין ודאי קושטא קאמר שמי שהקנה שדה לחבירו סתם וקנו מידו לאלתר קנה אבל כי אתני אם לא באתי לא משמע דליקני מעכשיו אלא לבתר ההוא יומא ונמצא שאינו קונה כלל אלא מש"ה סגי הכא בקנין סתמא משום דנ"ד אלימי לאפקועי ממונא והוי כמעכשיו: **ונמצא עכשיו פסקן של דברים.** דכל היכא דאיכא מעכשיו לית ביה משום אסמכתא ובמתפיס זכותא אי קנו מיניה בנ"ד מהני ומעכשיו לחודיה נמי מהני ביה. ולא נ"ל כן דאי משום אפקעותא דנ"ד נגעו בה קנין למה ליה אלא הכא הכי קאמר והוא דקנו מיניה כלומר דלא תימא כיון דאמר לבטלן זכותיה כלומר שהוא מודה שאם לא בא לאותו זמן רשותיו בטלות לא צריך קנין משום דהודאה בנ"ד היא ולא בעיא קנין לגיתא דאילו הודה כן בלא שום תנאי ה"נ אבל כיון שתלה באם אין כאן הודאה גמורה הלכך אפי' אמר מעכשיו לא מהני דאפי' תימא כיון דאיכא מעכשיו ליכא אסמכתא אפי' הכי בתר יקנה הלה שיבטלו זכוותיו הלכך בעי קנין כי היכי דליקני חבריה ואין ה"נ דאי אמר מעכשיו וקנו מיניה לא בעינן נ"ד חשוב דבקנין קני חבריה ובמעכשיו ליכא למימר דאסמכתא אלא דכיון דנב"ד עסקינן אשמועינן דינא אחרינא דכל היכא דהוי נ"ד חשוב לא צריך מעכשיו דאמן מחייב בני דינא וכמאן דאמר בפי' מעכשיו דמי דכיון דנ"ד חשוב הוא מאי דאמר לבטלן בהודאה גמורה משוינן ליה. ומאלא לפירוש זה שאין אנו צריכים כאן להפקעת ממון ולא נשתנה דין זה משאר דיני אסמכתא והוא דבר נכון ועולה בהוגן כן נראה לי: **מתני' נודרים להרגין.** לגיסטיס ישראל שהורגים בני אדם: **לחרמין.** מחרימין ושוללין: **ולמוכסין.** להפטר מן המכס:

הגהות הב"ח

(6) רש"י ד"ה דאי הוה וכו' לאלתר הוי יהיב גיטא:

מוסף רש"י

ופסקיה מעברא. מעבר המים, שלא מלא את המעבורת (גיטין ל.) הגהר הפסיקו, שהיתה המעבורת מלד העיר ולא יכול לעבור (כתובות ב.). **חזו דאתאי.** שבאתי (שם). **לא שמיה מתייא.** הלא מעי עד הכא ואין טענת אונס בתנאי גיטין למימר אינסא (גיטין ל.) יהוי גיטא, ואם לאתה מיגמא לאחר וגם לכהונה נפסלת מהיום (כתובות ב.). **אסמכתא.** היינו דבר דאינו נותן לו מדעתו אלא סותך על דבר שאינו דקבור שהוא יכול לבא ופעמים שנמלאין אותו (עה"הדרין כד.) המבטיח לחבירו דבר על מנת שיעשה דבר לעתיד ושומך בלבו בשעת התנאי שיוכל לקיים הדבר כשיגיע זמן וכשיגיע הזמן יאנס ולא יוכל לקיים (רשב"ם ב"ב קסח.). **והלכתא אסמכתא קניא.** כלומר לא שנא אמר לבטלן ולא שנא אמר תנו, אי קנו מיניה בנ"ד חשוב ולא אנים מהני, כדאוקימנא לעיל דאתפיס זכוותיה בי דינא, הילכך אי הוי ב"ד חשוב והתפיס שטרותיו בידם וקנו מיניה, אפילו אמר תנו לו השטר שיגבה כל החוב קנו ויחזירו השטר למלוה ויחזור ויגבה (ראמ"ה בשמה). **מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו.** הפקידו ביד נאמן, לפי שדאם הלוה שיחזור ויתבענו כל החוב (ב"מ קיז.) המלוה והלוה מסרוהו ביד שלש שהרי טורח היה להם לכתוב שובר וסמכו על השלש (ב"ב שם) **ואמר לו.** לוה לשלש, **אם אין אני נותן לו.** את המותר מכאן עד יום פלוני, **תן לו שטרו.** ויחזור ויתבע הכל (ב"מ קיז.). **נודרין.** קונם כל פירות עלי אם אין מנחה זו של בית המלך, **להרגין.** ליסטים, **ולחרמין.** בעלי תגרה ומריבה וגחלי ממון (ב"ק קיג.).

פירוש הרא"ש

דאי הוה ידע דמית לאלתר הוה יהיב גיטא. דמיקר נתינת הגט הוא להגילה מעינון אי שלא מזקק ליכם: **שאני מעברא דאונסא דשכיח הוא.** ועכבו נהר דמתניתין היינו שגדל הנהר מהפשרת שלגים ואי אפשר לעבור בו דלא שכיח: **מבדי אסמכתא הוא.** דאמר מילתא יתירה ולא אמר כן אלא לבמימרו על דבריו ובטורת (נ"מ ובטוח) היה שיוכל לקיים דבריו ולבא ולכך התנה אבל לא כיון להקנות מעולם ואסמכתא לא קניא כדמסקינן בפ' גט פשוט: **רבי יוסי אומר יתן.** דס"ל אסמכתא קניא ויגבה כל חובו מבני אדם ממשעבדי לא שכבר נמחל שיעבוד אלו החוב ושטר שלוה בו ופרעו אינו חוזר ולוה בו שכבר נמחל שעבודו ואפי' אלו החוב שלא נפרע אינו גובה בשטר זה ממשעבדי דאיתיהון שמא יגבה בו אלו אחר שנפרע בדאמר' בשטר חוב מוקדם דאפילו מזמן שני לא גבי דילמא אתי למגבי מזמן ראשון ומבני אדם גבי ביה דקני ליה במסירה ס"ל גבי ממשעבדי כל החוב שכך התנה מתחלה שאם לא יתן לו לזמן פלוני שיהיו המעות שנתן לו מתנה ושאר שטר כבתחילה והאי פי' ניתא טפי דבקנין אותיות בעיא כתיבה ומסירה: **ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר (רבה) [צ"ל רב] אין הלכה כר' יוסי.** דאמר מינו אותה אלרב לבטלנגדי אלא הזכיר לי בעול כאילו הודה שהן פסולין ובטלין כתרם הנשבר אי נמי בה להוליא ממון בשטרותיו והתנה שיהיו בטלים אם לא יבא ולא יגבה בהם עוד ואמר כי היא מוחל על מה שיש לו ביד אחר קנין אבל אסמכתא דר"ע הא להוליא לא קניא: **מתני'** נודרים להרגין ולחרמין ולמוכסין. הרגיס הם ליסטים ההורגני כדי ליקח הממון. חרמין הם גחלין אבל אינם הורגים ולא זו אף זו קתני: **שהיא** של תרומה. אע"ג דקטלי וגזלי לא אכלי איסורא אי נמי אין נחשב בעיניהם כי בדמים מועטים יקנו הרבה תרומה:

חוץ מבשבועה. שלא יאמר יאסרו פירות שבעולם עלי בשבועה אם אינן של תרומה: **לא יפתח לו בנדר.** אם הליסטים אינו מוזקיקו שידור לא יפתח לו הוא בעצמו: **כמה שהוא מדירו.** בלבד ידור ולא בדבר אחר כדמפרש: **כילד אמר לו וכו' אשתו מותרת לו.** דהיינו כמה שהוא מדירו: **ובניו אסורין.** דהיינו כמה שלא מדירו: **גמ' דינא דמלכותא דינא.** ולאו נדרי אונסין נינהו ואמאי נודרין למוסכסין להבריח המכס של מלכות: **שאין לו קנצה.** שנוטל כל מה שרוצה: **במוכס העומד מאליו.** שאינה של מלכות: **כיון דאמר יאסרו.** ולא אמר מילתא דהערמה איתסרו ליה: **כאומר יאסרו היום.** דהיינו הערמה דההוא יומא לאחר אחר נפשיה: **אי דאמר היום לא מקבל מיניה מוכס.** ואינו מניחו בשביל אותו נדר שלא יטול הפירות שהרי שומע דהערמה נדר: **כאומר בלבו היום.** (ה) **אינם דברים.** בעלמא: **לא יפתח לו בשבועה.** שלא יאמר לו אם תרצה אשבע לך: **הא בנדר יפתח לו.** שיאמר לו אם תרצה אדור לך נדר: **הא מינדר נדר ליה בשבועה.** אם הליסטים מזקיקו לכך (ג) ידור לו כן בלשון שבועה כדאמרן לעיל: **והא תנן וכו'.** ואמאי קתני בברייתא דלא יפתח לו בשבועה: תריץ הכי **תנא כמאני' בנדר להודיעך כחן דבית שמאי.** דאפילו בנדר גרידא לא וכ"ש בנדר (ג) שבועה: **וברייתא תנא בשבועה להודיעך כחן דב"ה.** דאפי' בשבועה יפתח לו. וברייתא משום ב"ה נשנית ולאו דוקא היא ולא מצית למימר התם בשבועה הוא דלא יפתח וכו' ולא מקשינן דב"ש אדב"ש: **רב אשי אמר הכי קתני.** אלא לא יפתח בברייתא לא משמע כדאמרינן דבאונסין קאי אלא האי לא יפתח דב"ש סברי לא יפתח לו החכם פתח לחרטה להשאל על שבועתו דאין שאלה לשבועה לפני החכם וליכא למידק מינה שום קושיא: **מתני' אמר הרי נטיעות האלו קרבן.** כלומר שיהו הקדש: **אם אינן נקצות.** היום (ד) מוקי לה בגמרא ועבר היום ולא נקצו ולא נשרף הטלית הרי הן הקדש ויש להן פדיון והדמים יכנסו להקדש והם יצאו לחולין: **אבל אם אמר הרי הנטיעות האלו קרבן עד שיקצו** אין **חוץ מבשבועה.** דחמירא דכתיב בה לא יעקה (ג): **לא יפתח לו בנדר.** אם אינו אומר נדור לי: **כמה שהוא מדירו.** שאפילו פתח לא ידור אלא במה שהוא מדירו: **אשתו מותרת ובניו אסורין.** כיון שלא הדירו בהם אלא מאליו נדר: **גמ' והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא.** והיכי שרינן למידר הכי כדי להפטר כיון דמן הדין חייב ליתן לו את המכס: **כמוכס שאין לו קנצה.** וכיון שכן לאו דינא הוא אלא חמסנותא וחמסנותא דמוכס (ד) לאו דינא הוא: **במוכס העומד מאליו.** שלא במלות המלך. וכתבו בתוספות דדוקא במלכי עובדי כוכבים אמר דדינא דמלכותא דינא מפני שהארץ שלו ויכול לומר להם אם לא תעשו מצותי אגרש אתכם מן הארץ אבל במלכי ישראל לא לפי שא"י כל ישראל שותפין בה. וכי אמרינן דינא דמלכותא דינא ה"מ לענין שאם קנה אחד (ה) מכס זה חייבים ליתן לו את המכס וכן נמי אם לא קנה אותו אלא שהוא ממונה לגבות את המכס שאינו רשאי ישראל חבירו ליגבע שהן תרומה דליכא אונסא כיון דדינא דמלכותא דינא (ו): **היכי נדר.** ליתנא דמתני' קשיא ליה דקאמר נודרים שהן תרומה והיכי שייך נדרא בהאי ליתנא כלומר אי דאמר יאסרו פירות עולם עלי לעולם אין דבריה שבאב מבטלין מה שהוא בפיו אפילו גבי אונסא כי האי אלא דהכא סתמא קאמר יאסרו פירות עולם עלי והכי דסתמא לעולם משמע ה"מ היכא דליכא אונסא משום דטפי משמע לעולם מהיום אבל היכא דאונסא הך אונסא מפרש ליה לדבריה דהיום קאמר כיון שלא אמר בפירוש בהיפך. ומיהו נהי דהכא מסקינן דבלאו אונסא לעולם משמע כיון דסתמא קאמר ואפילו אומר בלבו היום לא מהני אפילו הכי מי שגמר בלבו לדור מפת חטים והוציא פת סתם לא אמרינן כיון דסתמא קאמר וליכא אונסא שיהא אסור בכל פת דהכא היינו טעמא מפני שמתכוין לומר לשון שיהא משמעותו לעולם ומש"ה כל היכא דליכא אונסא לעולם משמע אבל התם כיון דלהוציא פת חטים נתכוין אלא דבתר דאמר פת איתקיל מילוליה הרי אין פיו ולבו שוין ואינו אסור אלא בפת חטים וכבר כתבתי זה בפ' שבועות שתים בתרא בס"ד: **תנא מאני' בנדר להודיעך כחן דב"ש.** דאפילו בנדר לא יפתח: **תנא ברייתא בשבועה להודיעך כחן דב"ה.** דאפילו בשבועה יפתח: **רב אשי אמר ה"ק ב"ש אומרים אין שאלה בשבועה.** ולא מתוקמא הך ברייתא בנשבע להרגיז כלל אלא ה"ק מי שנשבע על דבר לא יפתח לו חכם להתיר לו שבועתו שאין שאלה בשבועה ובית הלל אומרים יש שאלה: **מתני' הרי הנטיעות האלו קרבן וכו' יש להם פדיון.** כלומר דקדושה חלה עליהם עד שנרילות פדיון. וכגמרא [ע"ג] מפרש למה לי למימרא ומפרשינן נמי אמאי תנא האי ליתנא דיש להם פדיון ולא תנא בהדיא קדושת: אין

אותו עז פנים שהיה ממזר ד"ל דאיתא בתוספות הלמוזרה) [פסק מכאן יש לסמוך עכשיו ליטבע ע"י הערמת לבו כשרגיל ליטבע שבועה למושל העיר שלא יכריחו ממדינה או ביולא בזה שיחשוב בלבו היום או שום תנאי אחר ובלבד שלא יכחיש בפירוש מה שבלבו אם מה שבפיו כמו אם אם מפרש לו המושל בהדיא לעולם ועתה אם יחשוב בלבו היום ח"כ יכחיש את מה שבפיו אלא יחשוב בלבו כל זמן שאין אני באיתמה תחת ממשלתך]: וב"ה **אומרים יש שאלה בשבועה.** פי' נזקקין להתיר לו ולמ"ד לעיל (דף כב:) אין נזקקין לאלהי ישראל מיקי הך דב"ה דהכא בנדר בודאי אי נמי בשבועה רק [לא] הזכיר שם שמים: הרי **נטיעות האלו קרבן.** הכא מיירי שמתפיס להו לדמי קרבן ממש דלא מיירי בקונמות מדלא אמר בקרבן ואפילו לר"מ דלא שנא בין הקדבן לקרבן דבכל ענין יחול אסור קונם ה"מ כשאוסר האיסור אז עליו אז על מכירו כגון שאמר ככר זו קרבן אז עליך אבל כאן שאמר קרבן שתמא ואינו מדבר קרבן בני שום אדם אבל ע"כ לדמי קרבן אמר: **אם אינן נקצות.** כגון דליכא זיקא נפשיה כדאמר בגמ' וסבור הוא שלא יוכלו לימלט מן הדוחק וכן עלים זו אם אינה נשרפת כגון דליכא דליקה וסבור שלא יוכל לימלט מן כאם ואפילו הכי יש להן פדיון מלומר הם קדושים ופדיון מועיל בהם ולאבד דקתני בפיפא אין להן פדיון תנא נמי כרישא יש להם פדיון אבל עיקר חידוש ממה שהם קדושים כדפירשתי:

מא א ב ג מיי' פ"ג מהלכות שבועות הלכה ח [ופ"ד מהל' נדרים הלכ' ח] סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלב סעיף יד:

מב ד מיי' פ"ה מהל' גזילה הלכה יא עד סוף הפרק סמג עשין סח טור ש"ע מ"מ סימן שסט סעיף ב וסעי' ז ח ט:

מג ה ו מיי' שם הלכה יא ופ"ג מהלכות שבועות הלכה ב סמג שם ולאוין רמח טור ש"ע שם סעיף ו וטור ש"ע י"ד סימן רלב סעיף יד:

מד ז ח מיי' פ"ג מהל' שבועות הלכה ב ג ופ"ד מהל' נדרים הלכה ב סמג לאוין רמח רמב טור ש"ע י"ד סימן רלב סעיף יד:

מה ט מיי' שם ופ"ז מהלכות מעילה הלכה ח ופי"א מהלכי מכירה הלכה ט [ופ"ח מהל' אישות הל' ב] סמג שם ועשין לד טור ש"ע שם [וסי' רי סעי' ג] וטוש"ע מ"מ סי' רז סעיף ד:

מו י מיי' פ"ו מהל' שבועות הלכה ח טור ש"ע י"ד סימן רל:

מז כ מיי' פ"ד מהל' מעילה הלכה יא:

גליון הש"ם

גמ' בית שמאי אומרים וכו'. עי' לעיל כב ע"ב בר"ן ד"ה אמר רב אמי:

תוספות

והא אמר שמואל דינא דמלכותא דינא. פי' בב"ק (דף קיג:): במוכס שאין לו קצבה. ואם תאמר מכל מקום דינא דמלכותא הוא וי"ל כיון שאין דרך המוכסין כך אין זה דינא אלא גזילה של מוכס עצמו) ואע"ג דבריהם שבאב אין דברים לגבי אונסין אבו רבנן וא"ת הא לעיל (דף כ:) גבי ד' נדרים התירו בלא שום אונס אף על גב דהוה דבריהם שבאב אוריין דבריהם וי"ל דהתם היינו טעמא משום דאמרן מהדי שדעתו לכך וכיון דאמרן מהדי הרי כאילו פירש בהדיא ולא הוי דבריהם שבאב אבל הכא ליכא למימר אמרן מהדי אי לאו האונס וכיון תלמוד חכם וכיון עם אחרן מיתסר בלא אונס כשאמר בלבו היום כיון דלא שייך אמרן מהדי והויא דהכי עקיבא שנשבע ומבטלה בלבו (במסכת בלה) התם נמי הוי אונס שהיה מוכרח גדול ליתא לגבר על

ע"ג דקאמר ב"ה שהוא פותח לו אם יחפוץ לו לידור בזה אבל זה שהוא מוסיף לו ולא ידע הלה כלום שהוא רוצה לידור בזה אימתא נדר הוי קמ"ל: גמ' **והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא.** אחד (ד) שקנה המכס מאת המלך אמור לגזלו הימנו ואין יתירו חכמים לגזלן לידור כדי לגזלו: **במוכס שאין לו קצבה.** והאי לאו דינא הוא דדוקא בדבר שהוא שוה לכל בני המדינה יש לו רשות להקונה (ד) לעשות אבל לא בדבר שאינו שוה לכמעט לזה ולרבות לזה אי נמי כיון שאין לו קצבה מרבה ליקח יותר ממה שהמלך מפן הלכך כולו גזל: **במוכס העומד מאליו.** בלא דעת המלך: **היכי נדר.** שלא יעבור על נדרו: **באומר בלבו היום ומוציא בשפתיו סתם.** ודברים שבלב המוסיפין הוין דברים: **תנא** מתניתין נדר להודיעך כחן דב"ש. ואע"ג דכח התירא עדיף אבריתא קא סמיך דאשמועינן דה כח דהיתירא **א**): **שאין שאלה בשבועה.** משום חומר דשבועה אמרו חכמים שאין להתירה ולכך קאמר ב"ש לא יפתח אבל יפתח הכי אבל אמר לו אם אינו נקצות כו'. ראה רוח סערה מנשבת וכל האילנות בספק שלא יתלשו מן הארץ וכן ראה דליקה שנפלה בעיר וטליתו הוא בספק שריפה ואמר אלו יהיו קרבן אם אינן נקצות וטלית תהיה קרבן אם אינה נשרפת דהוי כמו נדרי שגגות דאדעתא דהכי אקדשיתו שהיה סבור שלא אפשר להיות נלוקין ולא גמר בלבו להקדישן קא משמע לן דדברים שבלב כי הני דלא מוכחי לא הויין דברים: **האלו** קרבן. פירוש לימלט דברים שבלב כיון דלא אמר עלי אלא קרבן. (הלכך מסתברא דהקדישן אולי יגלו): **כ) אין להם פדיון.** לגאת נדמי פדיון לחולין אלא המשות נתפסין בקדושה והנטיעות מוחזרות לחיות קדושות כדיון דאמר עד שיקצו דאמר בפרק אף על פי (כתובות נט:) שלה זו שמכתמי לך לכשאפלנה מתוך תקדיש דקדשה:

חוץ מבשבועה. דחמירא דכתיב בה לא יעקה (ג): **לא יפתח לו בנדר.** אם אינו אומר נדור לי: **כמה שהוא מדירו.** שאפילו פתח לא ידור אלא במה שהוא מדירו: **אשתו מותרת ובניו אסורין.** כיון שלא הדירו בהם אלא מאליו נדר: **גמ' והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא.** והיכי שרינן למידר הכי כדי להפטר כיון דמן הדין חייב ליתן לו את המכס: **כמוכס שאין לו קצבה.** וכיון שכן לאו דינא הוא אלא חמסנותא וחמסנותא דמוכס (ד) לאו דינא הוא: **במוכס העומד מאליו.** שלא במלות המלך. וכתבו בתוספות דדוקא במלכי עובדי כוכבים אמר דדינא דמלכותא דינא מפני שהארץ שלו ויכול לומר להם אם לא תעשו מצותי אגרש אתכם מן הארץ אבל במלכי ישראל לא לפי שא"י כל ישראל שותפין בה. וכי אמרינן דינא דמלכותא דינא ה"מ לענין שאם קנה אחד (ה) מכס זה חייבים ליתן לו את המכס וכן נמי אם לא קנה אותו אלא שהוא ממונה לגבות את המכס שאינו רשאי ישראל חבירו ליגבע שהן תרומה דליכא אונסא כיון דדינא דמלכותא דינא (ו): **היכי נדר.** ליתנא דמתני' קשיא ליה דקאמר נודרים שהן תרומה והיכי שייך נדרא בהאי ליתנא כלומר אי דאמר יאסרו פירות עולם עלי לעולם אין דבריה שבאב מבטלין מה שהוא בפיו אפילו גבי אונסא כי האי אלא דהכא סתמא קאמר יאסרו פירות עולם עלי והכי דסתמא לעולם משמע ה"מ היכא דליכא אונסא משום דטפי משמע לעולם מהיום אבל היכא דאונסא הך אונסא מפרש ליה לדבריה דהיום קאמר כיון שלא אמר בפירוש בהיפך. ומיהו נהי דהכא מסקינן דבלאו אונסא לעולם משמע כיון דסתמא קאמר ואפילו אומר בלבו היום לא מהני אפילו הכי מי שגמר בלבו לדור מפת חטים והוציא פת סתם לא אמרינן כיון דסתמא קאמר וליכא אונסא שיהא אסור בכל פת דהכא היינו טעמא מפני שמתכוין לומר לשון שיהא משמעותו לעולם ומש"ה כל היכא דליכא אונסא לעולם משמע אבל התם כיון דלהוציא פת חטים נתכוין אלא דבתר דאמר פת איתקיל מילוליה הרי אין פיו ולבו שוין ואינו אסור אלא בפת חטים וכבר כתבתי זה בפ' שבועות שתים בתרא בס"ד: **תנא מאני' בנדר להודיעך כחן דב"ש.** דאפילו בנדר לא יפתח: **תנא ברייתא בשבועה להודיעך כחן דב"ה.** דאפילו בשבועה יפתח: **רב אשי אמר ה"ק ב"ש אומרים אין שאלה בשבועה.** ולא מתוקמא הך ברייתא בנשבע להרגיז כלל אלא ה"ק מי שנשבע על דבר לא יפתח לו חכם להתיר לו שבועתו שאין שאלה בשבועה ובית הלל אומרים יש שאלה: **מתני' הרי הנטיעות האלו קרבן וכו' יש להם פדיון.** כלומר דקדושה חלה עליהם עד שנרילות פדיון. וכגמרא [ע"ג] מפרש למה לי למימרא ומפרשינן נמי אמאי תנא האי ליתנא דיש להם פדיון ולא תנא בהדיא קדושת: אין

מא ב ג מיי' פ"ג מהלכות שבועות הלכה ח [ופ"ד מהל' נדרים הלכ' ח] סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלב סעיף יד:

מב ד מיי' פ"ה מהל' גזילה הלכה יא עד סוף הפרק סמג עשין סח טור ש"ע מ"מ סימן שסט סעיף ב וסעי' ז ח ט:

מג ה ו מיי' שם הלכה יא ופ"ג מהלכות שבועות הלכה ב סמג שם ולאוין רמח רמב טור ש"ע שם סעיף ו וטור ש"ע י"ד סימן רלב סעיף יד:

מד ז ח מיי' פ"ג מהל' שבועות הלכה ב ג ופ"ד מהל' נדרים הלכה ב סמג לאוין רמח רמב טור ש"ע י"ד סימן רלב סעיף יד:

מה ט מיי' שם ופ"ז מהלכות מעילה הלכה ח ופי"א מהלכי מכירה הלכה ט [ופ"ח מהל' אישות הל' ב] סמג שם ועשין לד טור ש"ע שם [וסי' רי סעי' ג] וטוש"ע מ"מ סי' רז סעיף ד:

מו י מיי' פ"ו מהל' שבועות הלכה ח טור ש"ע י"ד סימן רל:

מז כ מיי' פ"ד מהל' מעילה הלכה יא:

הגהות הב"ח

(**ה**) רש"י ד"ה כאומר בלבו היום ואינם אלא דברים בעלמא כל"ל והד"מ וי"ב כלומר דברים בלמוד בלא לב ודעת דאין פיו ולבו שוים: (**ב**) ד"ה הא מינדר וכו' לכך ידוד לו: (**ג**) ד"ה תריץ וכו' בנדר בשבועה: (**ד**) ד"ה אם אינן נקצות היום הכי מוקי:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) בהרא"ש פד"ה תנא כו'. נ"ב ובדבריו מבואר דתנא דמתניתין דשמעו לפעמים אחה רבותא ומומך על תנא דברייתא ששנה רבותא ההיא בברייתא:

מוסף רש"י

דינא דמלכותא דינא. של עובדי כוכבים (גיטין י:) כל מסים ותרגוניות ומנהגות של משפטי מלכים שרגילים להנהיג במלכותם, דינא הוא, שכל בני המלכות מקבלים עליהם מלגזם מוקי המלך ומשפטיו והלכך דין גמור הוא ואין למחזיק בממון חבירו על פי חוק המלך הנהוג בעיר משום גזל (רשב"ם ב"ב נד:).

פירוש הרא"ש

לא יפתח לו בנדר. אא"כ אומר לו דור לי שהוא תרומה: **במה שהוא מדירו.** ואפי' פתח לו לא יוסיף לו לידור אלא במה שפתח לו ומיהו אם א"ל בפתח דור לי אף אם בטולו הרבה לידור בבולו מודו ב"ש דלא הוי נדר ולא אמר שלא ידור אלא אם כן יפתח דור לי בדבר זה: וב"ה **אומרים אף במה שאינו מדירו.** דלא תימא אף ע"ג דקאמר ב"ה שהוא פותח לו ה"מ היכא דפתח ליה ואמר הלה אין דור לי בזה אבל זה שהוא מוסיף לו ולא ידע הלה כלום שהוא רוצה לידור בזה אימתא נדר הוי קמ"ל: גמ' **והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא.** אחד (ד) שקנה המכס מאת המלך אמור לגזלו הימנו ואין יתירו חכמים לגזלן לידור כדי לגזלו: **במוכס שאין לו קצבה.** והאי לאו דינא הוא דדוקא בדבר שהוא שוה לכל בני המדינה יש לו רשות להקונה (ד) לעשות אבל לא בדבר שאינו שוה לכמעט לזה ולרבות לזה אי נמי כיון שאין לו קצבה מרבה ליקח יותר ממה שהמלך מפן הלכך כולו גזל: **במוכס העומד מאליו.** בלא דעת המלך: **היכי נדר.** שלא יעבור על נדרו: **באומר בלבו היום ומוציא בשפתיו סתם.** ודברים שבלב המוסיפין הוין דברים: **תנא** מתניתין נדר להודיעך כחן דב"ש. ואע"ג דכח התירא עדיף אבריתא קא סמיך דאשמועינן דה כח דהיתירא **א**): **שאין שאלה בשבועה.** משום חומר דשבועה אמרו חכמים שאין להתירה ולכך קאמר ב"ש לא יפתח אבל יפתח הכי אבל אמר לו אם אינו נקצות כו'. ראה רוח סערה מנשבת וכל האילנות בספק שלא יתלשו מן הארץ וכן ראה דליקה שנפלה בעירו וטליתו הוא בספק שריפה ואמר אלו יהיו קרבן אם אינן נקצות וטלית תהיה קרבן אם אינה נשרפת דהוי כמו נדרי שגגות דאדעתא דהכי אקדשיתו שהיה סבור שלא אפשר להיות נלוקין ולא גמר בלבו להקדישן קא משמע לן דדברים שבלב כי הני דלא מוכחי לא הויין דברים: **האלו** קרבן. פירוש לימלט דברים שבלב כיון דלא אמר עלי אלא קרבן. (הלכך מסתברא דהקדישן אולי יגלו): **כ) אין להם פדיון.** לגאת נדמי פדיון לחולין אלא המשות נתפסין בקדושה והנטיעות מוחזרות לחיות קדושות כדיון דאמר עד שיקצו דאמר בפרק אף על פי (כתובות נט:) שלה זו שמכתמי לך לכשאפלנה מתוך תקדיש דקדשה: